

ფირმის მოგების მაქსიმიზაციის განსაზღვრის მეთოდები: არსებული მიდგომები და მიმართულებები

კახაბერ ციმინტია

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოციირებული პროფესორი

რეზიუმე

თანამედროვე პირობებში, როდესაც მიმდინარეობს ეკონომიკურ თეორიაში ჩამოყალიბებული ტრადიციული რიგი საკითხების ახლებური წარმოდგენა, თეორიისა და პრაქტიკის უფრო მეტად დაახლოების პროცესი, მნიშვნელოვანია მიკროეკონომიკის ერთ-ერთი საკვანძო საკითხის – მოგების მაქსიმიზაციისადმი არსებული მიდგომების განხილვა, მისი გამოთვლის მიმართულებების წარმოდგენა და აღნიშნულის პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობების განსაზღვრა.

ფირმების მოგების მაქსიმიზაციის პირობების განხილვისას, არსებული საანგარიშო ბაზიდან გამომდინარე, გათვლები შესაძლებელია მინიმუმ ორი მიმართულებით განვახორციელოთ. პირველი. ტრადიციულად ზღვრული დანახარჯისა და ზღვრული შემოსავლის განსაზღვრა და მათი ტოლობის პირობებში პროდუქციის გამოშვების მოცულობის დადგენა. მეორე. ნულოვანი ზღვრული მოგების პირობებში პროდუქციის გამოშვების რაოდენობის განსაზღვრა, რადგანაც ზღვრული მოგების ნულთან ტოლობის დროს მთლიანი მოგება მაქსიმალურია.

საკვანძო სიტყვები: მთლიანი შემოსავალი. მთლიანი დანახარჯები. მოგება. მოგების მაქსიმიზაცია.

METHODS FOR DETERMINING MAXIMIZATION OF PROFIT OF THE FIRM: CURRENT APPROACHES AND DIRECTIONS

Kakhaber Tsimintia

Associated Professor of Sokhumi State University

RESUME

In modern conditions, when a new concept of traditional issues is being formulated in economic theory, when there is a process of approaching between theory and practice, One of the key issues of microeconomics is important _ discussion of the approaches to maximization of profits, Identify its calculation directions and define the possibilities of using it in practice.

In considering terms of maximization of profit of firms, based on the existing reporting base, calculations can be done in at least two directions. First. traditionally limiting the marginal cost and marginal income and determining the volume of production of the product

in the conditions of their equality. Second. Determining the release of product numbers when in the conditions of zero marginal benefit, because marginal profit equals zero at the maximum profit.

* * * *

პოსტინდუსტრიული საზოგადოების ფორმირების პროცესში მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა განვითარების ფაქტორებისადმი არსებულმა მიდგომებმა. განსაკუთრებული აქცენტირება მოხდა ინფორმაციაზე, ინტელექტზე, ცოდნაზე, როგორც განვითარების მთავარი ფაქტორებისა და კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელზე. ანალოგიურად მიმდინარეობს შეხედულებათა შემდგომი სრულყოფა ეკონომიკურ სივრცეზე, ეკონომიკურ აგენტებსა და მათ ურთიერთკავშირზე. ვითარდება და ფართოვდება წარმოდგენები ეკონომიკური სუბიექტების ქცევასა და მათ როლზე საზოგადოებაში. კერძოდ, იცვლება რაციონალურობისადმი აქამდე არსებული მიდგომები, როდესაც ფირმების თეორიაში წარმართველად მოგების მაქსიმიზაცია, ხოლო მოხმარების თეორიაში – სარგებლიანობა გვევლინებოდა. სუსტდება რესურსების აბსოლუტური იშვიათობისადმი კლასიკური მიდგომები და გადასვლა ხდება უკვე განახლებადი რესურსების უპირატეს გამოყენებაზე. ბაზრების ფუნქციონირების მექანიზმების განხილვისას, კონკურენციასთან ერთად, სულ უფრო ხშირად განიხილება პარტნიორობა. ახალ ეკონომიკურ პარადიგმებში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ინსტიტუტები, ინტეგრაციული სტრუქტურები, შეხედულებები.

მიკროეკონომიკა, როგორც ფირმის, შინამეურნეობების, მომხმარებლებისა და ბაზრების შემსწავლელი დისციპლინა, დღეისთვის წარმოადგენს მაღალ თეორიულ საფუძვლებზე ჩამოყალიბებულ და ლოგიკურად დასრულებულ სისტემას. ის საკითხები, რომელიც ნეოკლასიკურმა ეკონომიკურმა თეორიამ დასახა, ამავე თეორიის ფარგლებში შემუშავებული მეთოდების საშუალებით წარმატებით იქნა გადანყევტილი. გამონაკლისს წარმოადგენს ამოცანათა გარკვეული ჯგუფი, რომელიც დღეისთვისაც პრობლემურია. კერძოდ, ითვლება, რომ რიგი არსებული მოდელებისა (სრულყოფილი კონკურენციის, ეკონომიკური ადამიანის, აბსოლუტური რაციონალურობის) ძლიერ სცილდება რეალობას ანუ არარეალისტურია. აქედან გამომდინარე მიკროეკონომიკის

სწავლების დროს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება თეორიასა და პრაქტიკას შორის სინერჯის პრობლემას.

მიკროეკონომიკის კურსში ასევე პრობლემურად ითვლება ერთპროდუქტიანი მოდელების გამოყენებაც. ცხადია, რომ მხოლოდ ერთი პროდუქციის მწარმოებელი ფირმა რეალობაში იშვიათობაა, რადგანაც ფირმათა უმრავლესობა რამდენიმე საქონლისა და მომსახურების წარმოებაზეა ორიენტირებული. ფირმის მიერ მხოლოდ ერთი პროდუქტის წარმოების დაშვების ნაცვლად ორი (ან მეტი) პროდუქციის წარმოების განხილვისას აუცილებელი ხდება მუდმივი ხარჯების განაწილების მექანიზმის, თითოეული პროდუქტისთვის ცვალებადი და ზღვრული ხარჯების განსაზღვრის, ცალკეული პროდუქტისთვის ამონაგების, ზღვრული ამონაგების განსაზღვრის და მსგავსი სხვა პრობლემების გადაწყვეტა.

მიკროეკონომიკური თეორიისთვის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია შეხედულებათა ცვლილება მიკროეკონომიკურ სუბიექტებზე. სულ უფრო ფართოვდება იმ მეცნიერთა წრე, რომლებიც მიკროეკონომიკურ სუბიექტებს (ფირმებს) უკვე განიხილავენ არა როგორც ისეთ აგენტებს, რომლებიც მოგების მაქსიმიზაციის მიზნით რეაგირებენ საბაზრო პირობების ცვლილებაზე, არამედ მათი განხილვის დროს უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ეკონომიკურ პროცესებში ისეთი მნიშვნელოვანი მონაწილეების რანგში მათ დახასიათებას, რომლებსაც შეუძლიათ ზეგავლენა მოახდინონ საბაზრო კონიუნქტურაზე. აღნიშნული კი დღის წესრიგში აყენებს მიკროეკონომიკის დისციპლინის სწავლებისას ახალი რეალების გათვალისწინებას.

ფირმების თეორიაში რიგი საბაზისო მიდგომების გვერდით აუცილებელია ახალი მიდგომების განხილვაც. კერძოდ, აქცენტი უნდა გამახვილდეს იმაზე, რომ გრძელვადიან პერსპექტივაში ფირმების წარმატებები დაკავშირებულია მის შიდა ერთიანობასა და გარემოსთან ჰარმონიულ ურთიერთკავშირზე, რაც კონკურენციასა და პარტნიორობას გულისხმობს. ამასთან, ფირმის განხილვა არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ ეკონომიკის ატომის ქრილში, არამედ უნდა იქნას განხილული მისი რთული სტრუქტურა, რომელიც საქონლისა და მომსახურების წარმოების გარდა, აყალიბებს ცოდნას, მენტალიტეტს, ინსტიტუტებს და ნერგავს მას ეკონომიკაში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მიკროეკონომიკის ერთ-ერთი საკვანძო საკითხის – მოგების მაქსიმიზაციისადმი არსებული მიდგომების განხილვა, მისი გამოთვლის მიმართულებების წარმოდგენა და აღნიშნულის პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობების განსაზღვრა.

თანამედროვე მიკროეკონომიკის საბაზო (ბაკალავრიატის) დონის სახემძღვანელოებში ფირმის მოგების მაქსიმიზაციის პირობა შემდეგნაირადაა წარმოდგენილი:

ფირმა მაქსიმალურ მოგებას ღებულობს მაშინ,

როცა ადგილი აქვს მთლიან ამონაგებსა (**TR**) და მთლიან დანახარჯებს (**TC**) შორის დადებითი სხვაობის მაქსიმიზაცია. თანამედროვე ეკონომიკური თეორია ამტკიცებს, რომ მოგების მაქსიმიზაცია ან დანახარჯების მინიმიზაცია მიიღწევა მაშინ, როდესაც ზღვრული ამონაგები უტოლდება ზღვრულ დანახარჯებს ე. ი. სრულდება პირობა: სრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე მყოფი ფირმა მოგების მაქსიმიზაციას ახდენს მაშინ, როდესაც ირჩევს წარმოების ისეთ მოცულობას, რომლის დროსაც ზღვრული ამონაგები ზღვრული დანახარჯებისა და მიმდინარე საბაზრო ფასის ტოლია: $MR=MC=P$. (1; გვ.212).

ამონაგებსა და დანახარჯებს შორის სხვაობას, როგორც ცნობილია, ეკონომიკურ მოგებას (π) უწოდებენ. რადგანაც ამონაგები და დანახარჯები დამოკიდებულია გამოშვებული საქონლის რაოდენობაზე, ეკონომიკური მოგებაც მასზე იქნება დამოკიდებული.

$$\pi(q) = p(q) \cdot q - C(q) = R(q) - C(q)$$

აქედან გამომდინარე, მიღებულია რომ მოგების მაქსიმიზაციისთვის შესაბამისი გამოშვების მოცულობის არჩევისას აუცილებელი პირობაა წარმოდგენილი სხვაობის წარმოებული ნულის ტოლი იყოს:

$$\frac{d\pi}{dq} = \pi'(q) = \frac{dR}{dq} - \frac{dC}{dq} = 0$$

ამრიგად: $\frac{dR}{dq} = \frac{dC}{dq}$ (მოგების მაქსიმიზაციის

პირველი რიგის ტოლობა), ანუ ფირმის მოგების მაქსიმიზაციის პირობაა „ზღვრული ამონაგებისა“ და „ზღვრული დანახარჯების“ ტოლობა:

$$MR = \frac{dr}{dq} = \frac{dc}{dq} = MC \quad (2; \text{გვ.528-529})$$

რადგანაც პირველი რიგის ტოლობა ორ შემთხვევაში სრულდება (მოგებისა და ზარალის მაქსიმიზაციის დროს), აუცილებელი ხდება მისი შემდგომი დაზუსტება, რაც მეორე რიგის ტოლობით ხდება. კერძოდ, პირველი რიგის ტოლობასთან ერთად აუცილებელია სრულდებოდეს შემდეგი პირობაც:

$$\frac{d^2(TR)}{dQ^2} < \frac{d^2(TC)}{dQ^2} \quad (1; \text{გვ.214})$$

ჩვენი აზრით, ფირმის მოგების მაქსიმიზაციის ამ მიღებულ ახსნასთან ერთად, სასურველია აღვნიშნოთ შემდეგი; როგორც ცნობილია, **იქსადაც ზღვრული სიდიდე ნულის ტოლია, მთლიანი სიდიდე მაქსიმალურია. ე.ი. როცა $\pi = \max M\pi=0$** . რადგანაც $MR-MC=M\pi$. მოგების მაქსიმიზირებული მოცულობის განსაზღვრისთვის უნდა სრულდებოდეს პირობა:

MR-MC=0. რადგანაც:

$$MR = \frac{dTR}{dq}, \quad MC = \frac{dTC}{dq}, \quad M\pi = \frac{d\pi}{dq}$$

საბოლოოდ მივიღებთ

$$\frac{dTR}{dq} = \frac{dTC}{dq} = \frac{d\pi}{dq} = 0$$
$$\frac{dTR}{dq} - \frac{dTC}{dq} = 0$$

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ფირმების მოგების მაქსიმიზაციის პირობების განხილვისას, არსებული საანგარიშო ბაზიდან გამომდინარე, გათვლები შესაძლებელია მინიმუმ ორი მიმართულებით განვახორციელოთ. პირველი. ტრადიციულად ზღვრული და-ნახარჯისა და ზღვრული შემოსავლის განსაზღვრა და მათი ტოლობის პირობებში პროდუქციის გამოშვების

მოცულობის დადგენა. მეორე. ნულოვანი ზღვრული მოგების პირობებში პროდუქციის გამოშვების რაოდენობის განსაზღვრა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ხარაიშვილი ე., გაგნიძე ი., ჩავლეიშვილი მ., ნაცვლიშვილი ი., ნაცვალაძე მ. მიკროეკონომიკა. მესამე შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა. თბილისი, 2014.
2. ნიკოლსონი ვ., სნაიდერი ქ. მიკროეკონომიკის თეორია: ძირითადი პრინციპები და განვრცობა. მე-10 გამოცემა. 2011.
3. პოლ კრუგმანი. როგორ მოახერხეს ეკონომისტებმა ყველაფრის არასწორად გაგება .ჟურ. „საქართველოს ეკონომიკა“. 2009, №10.
4. გრეგორი მენქიუ. ეკონომიკის პრინციპები. გამ. „დიოგენე“.